

ФОРМУВАННЯ ХРИСТІАНСЬКИХ СІМЕЙНИХ ЦІННОСТЕЙ В УЧНІВ ОСНОВНОЇ ШКОЛИ

Олена Федорова, Тетяна Георгадзе

Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького

Анотація:

У статті порушено проблему формування християнських сімейних цінностей в учнів основної шкільної ланки. З'ясовано сутність поняття «християнські сімейні цінності» та проаналізовано їх складники, що визначають передумови розвитку сім'ї і можуть більшою чи меншою мірою забезпечити її успішність. Визначено стан сімейної нестабільності в часи суспільних потрясінь, вплив зовнішніх і внутрішніх чинників сімейної проблематики. Проаналізовано теоретичні праці вітчизняних і зарубіжних дослідників з питань сім'ї, шлюбу, подружніх взаємин. Розкрито теоретико-методичні аспекти проблеми виміру християнських сімейних цінностей в учнів основної школи загальноосвітніх навчальних закладів.

Ключові слова:

школа; шлюб; християнські сімейні цінності; традиційна сім'я; подружні взаємини.

Аннотация:

Федорова Елена, Георгадзе Татьяна. Формирование христианских семейных ценностей у учащихся основной школы. В статье затронута проблема формирования христианских семейных ценностей у учащихся основного школьного звена. Выявлена сущность понятия «христианские семейные ценности» и проанализированы их составляющие, которые обуславливают предпосылки развития семьи и могут в большей или меньшей степени обеспечить её успешность. Определено состояние семейной нестабильности во времена общественных потрясений, влияние внешних и внутренних факторов семейной проблематики. Проанализированы теоретические работы отечественных и зарубежных исследователей по вопросам семьи, брака, супружеских взаимоотношений. Раскрыты теоретико-методические аспекты проблемы измерения христианских семейных ценностей у учащихся основной школы общеобразовательных учебных заведений.

Ключевые слова:

школа; брак; христианские семейные ценности; традиционная семья; супружеские отношения.

Resume:

Fedorova Olena, Heorhadze Tetiana. Formation of Christian family values in pupils of secondary school. The article raises the problem of the formation of Christian family values in pupils of secondary school. The essence of the concept "Christian family values" is revealed and their components are defined. The latter determine the preconditions of family development and can ensure its success to a certain degree. The state of family instability in the times of social upheavals, the influence of external and internal factors of family issues was determined. The theoretical works of domestic and foreign researchers on issues of family, marriage, marital relations are analyzed. The theoretical and methodological aspects of the problem of measuring the Christian family values in pupils of secondary school of general educational institutions are revealed.

Key words:

school; marriage; Christian family values; traditional family; marital relations.

Постановка проблеми. Розвиток духовної, зокрема християнської, свідомості сучасної учнівської молоді в Україні відбувається в складний період становлення нових соціально-економічних і соціокультурних відносин. Погіршення соціально-економічного стану багатьох родин в Українській державі призвело до збільшення низки негативних явищ: неналежного рівня виконання батьківських обов'язків або взагалі відсутності батьківської відповідальності за молоде покоління, що, відповідно, спричинило зменшення народжуваності, збільшення кількості розлучень, неповних сімей, позашлюбної народжуваності, масове поширення соціального сирітства, знецінення інституту сім'ї та самого поняття сімейних цінностей. Українці дуже набожна нація. Як люди, що вірять у Бога, ми повинні формувати в наших дітях саме християнські сімейні цінності, бути прикладом для наслідування й захищати нашу віру, наші родини, наші домівки й нашу державу від будь-якого втручання ззовні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Порушена в статті наукова проблема знайшла своє відображення в працях багатьох науковців (П. Юркевич, А. Макаренко, В. Сухомлинський, Я. Коменський, С. Русова, К. Ушинський та ін.).

Зміни ціннісних орієнтацій молоді, зокрема й у сфері шлюбно-сімейних відносин в умовах суспільних трансформацій, вивчають такі дослідники, як О. Кльоцина, О. Петрова, Г. Сафарова, О. Романенко, С. Грунтовський, А. Буковинський, І. Сіданіч, О. Мельник, Т. Кравченко, Л. Канішевська, І. Білоцерківець та ін. Сучасні дослідження психологів і педагогів ще раз підтверджують необхідність надання пріоритетів становленню духовного самовизначення особистості. А це означає, що незалежно від наявності порушень у розвитку дитини, від зовнішніх чи внутрішніх чинників сімейної проблемності, педагоги мають приділяти увагу розвитку духовної сфери молодого покоління.

Формулювання цілей статті. Метою статті є вивчення наукової проблеми сакраментальних подружніх стосунків і аналіз процесу формування християнських сімейних цінностей в учнів основної школи загальноосвітніх навчальних закладів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Революція в царині прав людини, інформаційний вибух, великі зміни в інституті сучасної сім'ї – ці та багато інших чинників формують у наших дітей зовсім інші уявлення про життя. Сьогодні вони змушені швидше дорослішати, а значить,

швидше вчитися того, як долати значні труднощі та стреси, характерні для нашого часу (такі, наприклад, як наслідки розлучення або інші зміни в системі сучасної сім'ї, що є дуже драматичними) [4, с. 10]. Можна твердити, що сучасна українська родина виконує неспецифічні функції сім'ї, які відображають специфіку сім'ї як соціального феномену (відтворення, утримання й виховання дітей), замість специфічних цінностей і потреб, зокрема отримувати й віддавати любов і турботу, забезпечувати душевний комфорт. Ця обставина, очевидно, і породила забуття традиційної сім'ї в сучасному суспільстві, адже для виконання неспецифічних функцій сім'ї не потрібно в принципі отримувати й віддавати любов і турботу, мати душевний комфорт, перебувати в загальному добробуті, з певним рівнем успішності, а сексуальні відносини та дітей, можна мати й поза сім'єю. У сучасному суспільстві ця тенденція виявляється у високому рівні розлучень порівняно з кількістю шлюбів, у слабкому прагненні осіб різного віку до узаконення подружніх стосунків, у малодітності, зменшенні кількості поколінь у сім'ї (так званої нуклеаризації). У більш широкому контексті такі ціннісні орієнтації, на нашу думку, спричиняють такі негативні соціальні явища, як ранній відхід (втеча) дітей з сім'ї; орієнтація індивіда на кар'єрний розвиток, відкладання шлюбу; неконтрольоване збільшення випадків абортів і відмов від дітей; нерелігійна полігамія в її різних виявах (від подружніх зрад або нерозбірливих дошлюбних стосунків до так званих «шведських сімей») тощо.

Для західних суспільств характерні й такі екстремальні вияви деформації традиційних сімейних цінностей, як визнання й схвалення гомосексуальних сімей, розвиток педофілії, зоофілії та ін. Аналіз цих негативних тенденцій дає змогу дійти висновку, що на сьогодні лише традиційна сім'я є єдиною моделлю сімейних стосунків; вона здатна подолати кризу в цій сфері, істотно підвищити значущість і роль сімейних цінностей. Зауважимо, що в багатьох дослідженнях спостерігається тенденція до посилення позитивного сприйняття традиційної сім'ї і сімейних цінностей українським суспільством, причому не лише тією його частиною, яка проживає в релігійному й соціокультурному середовищі з добре збереженими елементами традиційного укладу сімейного життя. Отже, суспільне визнання потрібне саме традиційним сім'ям, тож і держава, і суспільство повинні надавати їм всебічну підтримку. Йдеться, безумовно, про добровільне прищеплення ідеалів християнської традиційної сім'ї в українському суспільстві. При цьому слід ураховувати характер Української держави,

свободу віросповідання й певні риси традиційної сім'ї, зокрема такі, як низька соціальна й географічна мобільність, що роблять цю модель сімейних стосунків недосяжним ідеалом у сучасних суспільно-економічних умовах. Зрештою, сучасне суспільство може виявитись повноцінно не готовим прийняти такі особливості християнської традиційної сім'ї, як фактична заборона абортів, вибір чоловіка за приписом батьків тощо.

Ми вважаємо, що духовність традиційно властива українцям, а тому вона повинна й може стати фундаментом для відродження моделі традиційної сім'ї в українському суспільстві. Найцінніше, що батьки можуть зробити для своїх дітей, – подарувати їм можливість жити радісним, насиченим і відповідальним дорослим життям. Організація життя за принципом багатопокілінної сім'ї з християнськими сімейними цінностями, на наше переконання, аж ніяк не суперечить сучасним правовим і моральним орієнтирам, особливостям традиційної сім'ї. Проаналізувавши портрет представника/ниці української молоді (рис. 1) [2, с. 2], ми дійшли висновку, що головним життєвим пріоритетом молодь обирає сімейне щастя (64% респондентів), але при цьому лише 36,7% опитаних живуть в офіційно зареєстрованому шлюбі. Зважаючи на те, що 51,3% респондентів – неодружені/незаміжні, не складно порахувати, що кількість пар, які проживають спільно поза шлюбом, дорівнює 12% української молоді (100% – 36,7% (офіційний шлюб) – 51,3% (неодружені/незаміжні)). Цифра вражає!

Зауважимо: кожній дитині потрібно надати змогу цілком реалізувати свій потенціал, забезпечити їй максимально можливий рівень фізичного й психічного здоров'я, доступ до здобуття якісної освіти; створити для неї безпечне життя і захист, викликати позитивні емоції, переживання й відчуття того, що її люблять та цінують, виробити звичку доглядати за собою й розв'язувати повсякденні проблеми, сформувати позитивне уявлення про себе саму, самоідентичність, розвивати навички міжособистісного спілкування й упевненості в різних ситуаціях суспільної взаємодії. Усе це, а також задоволення основних потреб дитини, стимулювання її подальшого розвитку, створення стабільної атмосфери здатна забезпечити тільки сім'я [3, с. 199].

Християнство сприяє зміцненню родинних традицій і сімейних цінностей, які передаються в спадок від покоління до покоління. Такий християнський спосіб

життя, або християнська культура, впливає на життєві пріоритети молодого покоління й сприяє укоріненню таких традиційних сімейних цінностей, як сімейна взаємоповага, подружня вірність, довіра між членами сім'ї, повага до батьків, важливість народження й виховання дітей, родинне спілкування, святкування сімейних урочистостей, родинна

злагода й добробут, зареєстрований шлюб, відповідальність за збереження сімейних цінностей. Від того, як людина в молодому віці розв'яже проблему шлюбу та сім'ї, залежить її подальший життєвий шлях, душевний і духовний стан та розвиток [1, с. 41].

Рис. 1. Портрет представника/ниці української молоді

Відома дослідниця Біблії, педагог-християнин доктор Рут Хейкок в авторському чотиритомному методичному посібнику «Біблійні істини в шкільних предметах» наводить свої спостереження, які стали справою всього її життя, присвяченого християнському підходу до освіти. Кожна книга видання розрахована на певний розділ навчальної програми.

Том 1. Життя суспільства (розглядає питання, пов'язані з історією, географією, економікою, урядом, керівництвом і управлінням, суспільними відносинами, сім'єю, церквою, соціальними проблемами).

Том 2. Мова людини (розглядає питання, пов'язані з володінням мовою, читанням, писемністю, літературою, усним мовленням, умінням слухати, іноземними мовами).

Том 3. Науки про природу. Математика (розглядає питання, пов'язані з астрономією, наукою про землю, фізикою, хімією, зоологією, ботанікою, біологією, математикою).

Том 4. Мистецтво. Здоров'я (розглядає питання, пов'язані з творчістю, мистецтвом і ремеслами, музикою, здоров'ям, фізичним і статевим вихованням, спортом і активним відпочинком, питаннями смерті).

Мета посібника – допомогти завантаженим повсякденною роботою вчителям, які кожен день складають по кілька навчальних планів, включити у своє викладання те, що сказано Богом у Біблії щодо тем уроків, які вони проводять. Безліч віршів зі Святого Письма відкриває різні аспекти створеного Богом світу, який діти можуть вивчати через призму всіх шкільних предметів. Різні біблійні принципи, розкриті доктором Рут Хейкок, допомагають доповнити практичний матеріал шкільної програми духовними й моральними поняттями. Автор посібника знов і знов спонукає нас замислитись над тим, що всі сфери людського існування перебувають у дбайливих руках нашого Творця, а

тому кожна наша справа повинна здійснюватися на славу Господа [6].

Для досягнення позитивних результатів у процесі формування сакральних християнських сімейних цінностей в учнів основної школи необхідно, щоб керівництво школи прищепило своїм учням прагнення до істини. Для цього слід учити молоде покоління визначати, які питання хвилюють суспільство. Францис Шаффер у своїй книзі «Повернення миру» (1983) зауважив, що річ не в тім, що у християн немає відповідей на всі питання, хоча в них є Біблія, а в тому, що вони не знають цих питань. Нова українська школа повинна створити таку атмосферу, яка сприяє інтелектуальним пошукам, а не догматичній прихильності доктринам. Важливо спонукати молодь цікавитись життям, абсолютно кожною його сферою. Якщо вчителі не спонукають своїх учнів до визначення нагальних питань у кожній сфері життя, включаючи, наприклад, політику, економіку, правознавство, моральність, науку та філософію, то вони мимоволі вчать, що християнство зачіпає тільки деякі сфери життя, такі, як сім'я, церква, дім, душа. Намагаючись визначити, які питання нині розв'язуються в нашій культурі, ми говоримо, що Бог виявляє інтерес до кожної сфери життя кожного з нас окремо, а також суспільства, нації й усього світу. Тільки в такому разі ми можемо впевнено заявляти, що Він – Володар усього життя.

Щоб сформувані в школярів християнські сімейні цінності, педагоги повинні впровадити в освітній процес таку навчальну програму й використовувати такі методи викладання, які змушують ставити актуальні й нагальні запитання. У західному світі десять основних сфер академічних знань утворюють фундамент освіти, і саме вони є джерелом запитань. Це теологія, філософія, біологія, психологія, етика, соціологія, правознавство, політика, економіка та історія. Ці сфери порушують такі питання: «Який він, Бог? (Теологія); Що є реальність? (Філософія); Звідки з'явилося життя? (Біологія); Хто така людина? (Психологія); Що таке моральність? (Етика); Як має бути влаштовано суспільство? (Соціологія); За якими законами повинно жити суспільство? (Правознавство); Яким має бути уряд? (Політика); Як ми повинні заробляти й витратити гроші? (Економіка); Звідки ми прийшли? (Історія)» [5].

Усередині кожної з названих дисциплін виникає безліч інших запитань, тому необхідно, щоб педагоги подбали про те, щоб їхні учні почули ці питання й згодом відповіли на них. Деякі з таких запитань наведені нижче:

Теологія.

Назвіть одну конкретну справу, яку Бог сьогодні зробив у вашому місті?

У чому причина існування хвороб і зла?

Як нам ставитися до таких подій, як 11 вересня 2001 року? А може, це суд Божий?

Філософія.

Що є істиною?

Як мені дізнатись, чи є щось істиною, чи ні?

Які філософії можна вважати біблійними? Як нам до них ставитись?

Біологія.

Хто така людина?

Чи є біблійною теїстична еволюція?

Який зв'язок наявний між нашою біологічною природою і нашою поведінкою?

Психологія.

У чому причина негативної, злої поведінки?

Яке походження вибору? Ми вільні чи ні?

Що формує природу людини?

Етика.

Що таке моральність?

Чи потрібно злочинців саджати за ґрати?

Смертна кара – це біблійне поняття?

А пацифізм – це за Біблією?

Позбавлення життя (винищення), це те саме, що вбивство? Оскільки Бог затопив Землю і винищив усіх, хто жив на ній (Буття 6: 7), чи повинен Він у вбивстві?

Соціологія.

Що таке сім'я? Яка її мета в історії?

Хто несе відповідальність за проблеми суспільства?

Чи потрібно легалізувати наркотики, щоб допомогти наркоманам?

Чи потрібно всі культури вважати рівними?

Правознавство.

Яке призначення закону?

Як ми можемо знати, правий закон чи ні?

Якщо атеїзм – це релігія, чи можуть бути розділені закон і релігія?

Яке головне призначення в'язниці?

Чи повинні судді мати стільки свободи, щоб вирішувати, що правильно для нації в плані моральності й моралі?

Політика.

Яке призначення уряду?

Будь-який уряд і всякий політик від Бога?

Чи можуть і чи повинні релігія та політика бути відокремленими одна від одної?

Який християнський погляд на існування армії?

Чи повинні християни працювати в уряді?

Економіка.

Яке призначення економіки?

Що таке економічний прогрес?

Якою має бути мета підприємницької діяльності?

Чи повинна існувати абсолютно вільна торгівля?

Хто повинен займатись охороною здоров'я: уряд або ринок?

Історія.

Чи має історія напрям розвитку?

Чи повинен світ ставати гіршим або кращим?

Навіщо існують різні країни? Хіба Бог створив їх усі?

Яка роль нашої країни в історії?

Чому країни зникають або розпадаються?

Освіта ніколи не здобувається в моральному й філософському вакуумі. Якщо важливі питання про людину та її долю не звучать і не знаходять своєї відповіді в контексті домінантного християнського світогляду, то їм будуть приділяти увагу інші філософські та релігійні системи, і навряд чи якась з них буде остеронь.

Ми, педагоги, якщо віримо в Бога, то маємо подбати про те, щоб наші учні були здатні мислити критично й давати дієві біблійні відповіді на поставлені запитання. Якщо ми не зробимо цього, мислення наших учнів буде формувати будь-яка філософія або парадигма, з якою вони зіткнуться. Освіта, яка намагається обійти складні актуальні питання нашого життя, не може називатися справді громадянською.

Сформувати біблійне мислення у своїх учнів учитель зможе тоді, коли буде здатним відповісти на нагальні питання сьогодення в рамках біблійного світогляду. Біблія – це всеосяжне й всебічне Слово Бога і, будучи такою, вона може надати відповіді абсолютно на всі запитання. Навіть коли ми самі не знаємо відповідей на якісь запитання, то мусимо повідомити нашим учням, що Біблія, як авторитетне Слово Бога, дійсно має відповідь на це конкретне запитання. Також учитель має закликати учнів шукати відповіді на запитання, які в них виникають, у християнському світогляді. Для нас неприйнятно намагатись об'єднати небіблійні ідеї, такі, як марксистська економіка, з Біблією, щоб наші учні замість християнської освіти отримували, наприклад, марксистську економіку,

яку викладають під виглядом християнської в навчальному закладі. Приклади такого змішування ідей часто трапляються в багатьох академічних дисциплінах і навчальних закладах.

Висновки. Революція в царині прав людини, інформаційний вибух, великі зміни в інституті сучасної сім'ї – ці та багато інших чинників формують у наших дітей зовсім інші уявлення про життя. Сьогодні вони змушені швидше дорослішати, а значить, швидше вчитися того, як долати значні труднощі та стреси, характерні для нашого часу. Християнський спосіб життя впливає на життєві пріоритети молодого покоління й сприяє укоріненню таких традиційних сімейних цінностей, як сімейна взаємоповага, подружня вірність, довіра між членами сім'ї, повага до батьків, важливість народження й виховання дітей, родинне спілкування, святкування сімейних урочистостей, родинна злагода й добробут, зареєстрований шлюб, відповідальність за збереження сімейних цінностей. Від того, як людина в молодому віці розв'яже проблему шлюбу та сім'ї, залежить її подальший життєвий шлях, душевний і духовний стан та розвиток.

Сучасна освіта має зосередити свою увагу на своєму першочергову завданні – розвитку учнів, які люблять Бога всім своїм єством. Справжні педагоги, яку б посаду вони не обіймали – вчителя, директора, завуча – несуть відповідальність за створення у своїй школі інтелектуального клімату, який спонукає учнів думати по-біблійному й сприяє такому мисленню. Педагоги повинні вчити молоде покоління окреслювати найбільш актуальні питання, ставити їх і шукати відповіді на них у межах інтелектуальної структури біблійного світогляду. Тільки тоді наші школи зможуть виростити таких людей, які змінять світ.

Список використаних джерел

1. Георгадзе Т. О. Вплив християнської культури на формування сімейних цінностей. *Етика релігій і конфесійне цілісне розмаїття: матеріали I Всеукраїнського форуму-презентації* (м. Мелітополь, 17-18 травня 2018 р.). Мелітополь: ФОП Однорог Т. В., 2018. С. 39–42.
2. Молодь України – 2017. Результати незалежного соціологічного дослідження. Київ: ТОВ «Центр Незалежних Соціологічних Досліджень “Омега”», 2017. 11 с.; іл.
3. Федорова О., Долженко Є. Проблеми адаптації дитини в прийомній сім'ї. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького. Серія: Педагогіка*. 2013. № 11. Т. 2. С. 196–199.
4. Foster Cline, Fay Jim. *Parenting With Love And Logic*. Hardcover Publisher Love & Logic Institute, Incorporated, 2006. 256 p.

References

1. Heorhadze, T.O. (2018). The Influence of Christian Culture on the Formation of Family Values. *Etyka religii i konfesiine tsilisne rozmaittia: Materialy I Vseukrainskoho forumu-prezynthatsii*, Melitopol, 17-18 May 2018. Melitopol: FOP Odnoroh T.V., 39–42 [in Ukrainian]
2. Molod Ukrainy (2017). *Results of Independent Sociological Research*. Kyiv: TOV “Tsentri Nezaleznykh Sotsiolohichnykh Doslidzhen “Omeha”. [in Ukrainian]
3. Fedorova, O., Dolzhenko, Ye. (2013). Problems of Adaptation of the Child in the Foster Family. *Naukovyi visnyk Melitopolskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Bohdana Khmelnytskoho. Serii: Pedahohika*. Vol. 2. 11. 196–199. [in Ukrainian]
4. Foster, Cline, Jim, Fay (2006). *Parenting With Love and Logic*. Hardcover Publisher Love & Logic Institute, Incorporated. [in English].
5. Noebel, David A. (1991). *Understanding the times: The religious worldviews of today and the search for truth*. Manitou Springs, CO: Summit Press. [in English]

5. Noebel David A. Understanding the times: The religious worldviews of today and the search for truth. Manitou Springs, CO: Summit Press, 1991.
6. Ruth C. Haycock. Encyclopedia of Bible truths for school subjects Unknown Binding. Publisher: Association of Christian Schools International, 1993. 443 p.
6. Haycock, Ruth C. (1993). *Encyclopedia of Bible truths for school subjects Unknown Binding*. Publisher: Association of Christian Schools International. [in English]

Рецензент: Молодиченко В.В. – д. філософ.н., професор

Відомості про авторів:

Федорова Олена Василівна
helenafedorova25@gmail.com

Мелітопольський державний педагогічний
університет імені Богдана Хмельницького
вул. Гетьманська, 20, м. Мелітополь,
Запорізька обл., 72312, Україна

Георгадзе Тетяна Олександрівна

heorhadze_tetiana@mdpu.org.ua

Мелітопольський державний педагогічний
університет імені Богдана Хмельницького
вул. Гетьманська, 20, м. Мелітополь,
Запорізька обл., 72312, Україна

doi: 10.7905/nvmdpu.v0i21.2498

Матеріал надійшов до редакції 05. 12. 2018 р.

Прийнято до друку 24. 12. 2018 р.

Information about the authors:

Fedorova Olena Vasylivna

helenafedorova25@gmail.com

Bohdan Khmelnytsky Melitopol
State Pedagogical University
20 Hetmans'ka St., Melitopol,
Zaporizhia region, 72312, Ukraine

Heorhadze Tetiana Oleksandrivna

heorhadze_tetiana@mdpu.org.ua

Bohdan Khmelnytsky Melitopol
State Pedagogical University
20 Hetmans'ka St., Melitopol,
Zaporizhia region, 72312, Ukraine

doi: 10.7905/nvmdpu.v0i21.2498

Received at the editorial office 05. 12. 2018.

Accepted for publishing 24. 12. 2018.